

תוכן

4 **טליה טוקטלי**_התפתחות הקרמיקה התעשייתית בארץ ישראל_ **מפה אילמת**
אינו יכול לחזור בו_ כתבה שנייה בסדרה

14 **STAIRWAY TO HEAVEN**

16 יקיר שגב_ **אבא מאלוס, אבא מירושלים**_ על מקורה ועיטוריה של צלחת לפסח

26 שי הלוי_ **נקודת הראות של הילדה**_ ריאיון עם האמנית מאיה גורדון

34 אלברט יצחק בן יעקב_ **זרמה איברימובה: קדרית**_ על פמיניזם ושימור מסורת

39 **צוללת**

44 קרן זלץ_ **ביקורי תערוכות**_ A MOMENT OF FORCE_ ענבר פרים ואדר גולפרב

48 אלעד גרוזובסקי_ **DATA SHARING**_ ריאיון עם יהודה קורן

54 אילן בק_ **ביקורי תערוכות**_ **שבוי חופשי**_ אלי אלקרס

58 יאיר לוי_ **שיחה על תהליכי יצירה**_ שיחה עם עדנה פרידמן

64 ענת גטניו_ **ביקורי תערוכות**_ **מה יש לך בצלחת?**_ תערוכה קבוצתית

76 ליאת סגל, רועי מעין_ **PLATE RECORDER**_ מיצג ומיצב

79 **אורלי מונטאג, עבודות**

82 גליה ארמלנד_ **טכנולוגיה של החומר**_ **הדפס במוזיאון לטבע**

84 דורית בן טוב_ **סדנה במדבר**_ נאות הכיכר 2018

88 **מרתה ריגר, עבודה**

כותבים בגיליון

(לפי סדר הכתבות)

טליה טוקטלי היא אמנית.

יקיר שגב הוא מעצב גרפי. בוגר האקדמיה לאמנות ועיצוב בצלאל ובעל תואר שני באמנות מאוניברסיטת תל אביב. חוקר, אוצר וכותב על אמנות ועיצוב ישראליים.

שי הלוי היה צלם הבית של האקדמיה לאמנות ועיצוב בצלאל, מצלם עבודות אמנות, את המגילות הגנוזות (עבור רשות העתיקות) ומציג בתערוכות. סטודנט להיסטוריה.

אלברט בן יצחק יעקב הוא חבר באגודת סופרים ובאגודת אמני קרמיקה בישראל. 18 שנה מלמד קרמיקה בתיכון לתלמידים בעלי הפרעות בתקשורת ואופטיזם.

קרן זלץ היא בוגרת בית הספר לאמנות המדרשה ובעלת תואר שני בתכנית הבינתחומית באמנויות באוניברסיטת תל אביב. חברה בגלריה השיתופית לצילום 'אינדי' ומלמדת במחלקה לתקשורת חזותית בבצלאל.

אלעד גרוזובסקי הוא סטודנט במחלקה לעיצוב קרמי בבצלאל. לפני לימודיו עבד כרופא. יוצר בסטודיו שלו.

אילן בק הוא בוגר המחלקה לעיצוב קרמי חכוכית בבצלאל. בעל תואר שני בעיצוב תעשייתי מטעם הטכניון. ממנהלי המבשלה לאמנויות הקרמיקה וגלריית האמנים בקריית טבעון.

יאיר לוי הוא קרמיקאי ורואה חשבון. בוגר המחלקה לעיצוב קרמי בבצלאל. ביצירותיו מתכתב עם מקצועו כרואה חשבון.

ענת גטניו היא אוצרת תערוכות של אמנות ועיצוב ישראליים, מרצה לאמנות ותרבות ישראלית ולאמנות עכשווית במרכז האקדמי ויצו חיפה ובמכון לאמנות אורנים.

ליאת סגל היא אמנית ניו מזיה המשלבת אמנות וטכנולוגיה. מגיעה מרקע טכנולוגי ומדעי בעבודותיה רותמת טכנולוגיות ומידע כחומרי גלם ויוצרת מיצבים. עבודותיה מוצגות בארץ ובעולם.

רועי מעין הוא קדר בין-תחומי. משתף פעולה עם אמנים מדיסציפלינות שונות. מציג ומרצה ברחבי העולם. אוצר תערוכות קבוצתיות ותערוכות יחיד.

גליה ארמלנד היא בוגרת המחלקה לעיצוב קרמי בבצלאל ובעלת תואר שני באמנות מסנטרל סיינט מרטינס קולג', לונדון. מרצה להדפס קרמי בבצלאל, מאירת ויוצרת.

דורית בן-טוב היא יוצרת בחומר, במילים ובמחשבה. בוגרת החוג להפרעות בתקשורת באוניברסיטת תל אביב.

Data Sharing

טכנולוגיה כאידאולוגיה. ריאיון עם יהודה קורן

בעולם הקרמיקה בישראל יוצרים/ת רבים. הרבה יוצרות על הגלגל או בטכניקות אחרות, יש שידועים באובייקטים פיסוליים, ואחרים בכלים שימושיים או דקורטיביים. אמנים ואומניות משתמשים בטכנולוגיות שלמדו או פיתחו, וכמה אף מזוהים לפי סגנון עבודתיהם. מגוון התוצרים עצום, אבל כמעט לכולם מכנה משותף - מתישהו הם קיבלו ידע טכני מיהודה קורן.

יהודה קורן הוא דמות ומושג שלעיתים קרובות עולים בשיח הקרמיקה המקצועי בישראל. פעמים רבות הוא הפוסק האחרון בבעיות המלוות את היוצרים - בחומר או בזיגוג או בתופעות הקשורות אליהם. רבים רואים בו את היועץ האולטימטיבי לבעיות הצצות בסטודיו ואנציקלופדיה מהלכת שמספקת תשובות לשאלות שאין עליהן תשובה במקורות הנגישים המוכרים.

מדוע חשוב לקרמיקאי ללמוד טכנולוגיה?

הטכנולוגיה מאפשרת לך להגיע לאן שאתה רוצה. בעזרת הידע הטכנולוגי אפשר לייצר זיגונים מגוונים. אפשר לומר שהטכנולוג מרגיש את שפת החומר. הידע גם מאפשר לזהות בעיות בזיגוג על פי הסימנים (סדקים, התקלפות וכיו"ב) וכך לדעת מה הפתרון להן. כך למשל על פי הצורה של בועות בזיגוג אפשר להסיק אם הן נוצרו בגלל טמפרטורת שרפה נמוכה מדי או גבוהה מדי; בועה שנוצרה בגלל חום נמוך מדי מכוסה זיגוג ואפשר 'לפצח' אותה בלחיצה, ואילו בועה שנוצרה בגלל חום גבוה מדי נראית כמו מכתש זעיר. ידע בהרכבת זיגונים גם יכול לתרום להפחתת העלויות בסטודיו. לצערי כיום אי אפשר ללמוד טכנולוגיית קרמיקה בישראל. בטכניון קיים מכון לקרמיקה וסיליקטים, שלמדתי בו כשנתיים והוסיף לי ידע רב בתחומים קשורים נוספים.

מה אתה יכול לספר על ההיסטוריה של הקרמיקה בישראל?

היו בישראל כמה מפעלים לקרמיקה שנעלמו הן בגלל פשיטת רגל והן בגלל הצפה של מוצרי קרמיקה זולים. 'לפיד' פשט את הרגל כנראה משום ששכר הפועלים היה נמוך משכר הפקידים. 'נעמן' נמכר לטורקיה בשלמותו והועבר אליה. המפעל נהפך ליבואן. 'חרסה' מייצרת עד היום אסלות וכיורים. היו בנתניה מפעלים קטנים שגם הם נסגרו. אני זוכר מפעל בנתניה שייצר חומרים לקרמיקאים וגם כלים. הכלים היו נצבעים בנקודות של זיגוג צבעוני לפני שרפת הביסק. אחרי השרפה היו מתקבלים כלים עם נקודות זיגוג שכדי לשוות להם עיטור נוסף נצבעו במשחת נעליים חומה או שחורה.

אילו חומרי גלם הופקו בישראל?

החומרים נכרו בעיקר מדרום למצפה רמון. אני זוכר חרסית צבעונית בשם 'שוקולד' שהכילה כ-5% ברזל, חרסית 'מוצא' שנכרתה באזור ירושלים. בירוחם עדיין קיים מפעל 'הוא' שמכין חומרים מעניינים. הבעיה העיקרית הייתה שהחומרים שהופקו בארץ הכילו יחסית הרבה גופרית. 'מוצא' לדוגמה הכילה גבס (תרכובת סידן וגופרית) בכמות שגרמה לסדקים לאחר השרפה. אבל היה לזה פתרון: שלב הקירור בשרפת הביסק הופסק ב-200 מעלות, ואז הוצאו הכלים מהתנור והוטבלו במים שהמיסו את הגבס ומנעו את הופעת הסדקים.

אילו המלצות תוכל לתת בהקשר של חומרים?

חומרים שמכילים גופרית מזיקים לתנור משום שהם מעכלים את עטיפת המתכת ואת סלילי החימום. מוטב להשתמש בחומרים נקיים, ואלה בעיקר מיובאים. כשמדובר בזיגונים, חשוב להשתמש בחומרים טחונים היטב. כך למשל גיר - רצוי שיהיה טחון לגודל גריגרי שמעל 200 מע"מ. טחינה גסה יותר משפיעה על יעילות ההתכה ובכך על תוצאת הזיגוג. מובן שבעת קניית החומר קשה לדעת מה טיב הפחינה, אבל כדאי להיות מודעים לתופעה, ואם יש בעיה לנסות להתגבר עליה באמצעות שימוש בחומר מספק אחר.

רצינו לשמוע על דרכו של יהודה בעולם הקרמיקה בישראל וגם לזכות בתובנות שרק הוא יכול לתת.

איך הגעת לקרמיקה?

נולדתי בארגנטינה. הייתי בתנועה חלוצית ומתוך אידאולוגיה ציונית החלטתי ללמוד מקצוע שאוכל ללמד בישראל ובכך לעזור להתפתחות התעשייה בארץ. למדתי הנדסת קרמיקה תעשייתית בבית ספר מקצועי. בשנת 1958, כשהייתי בן תשע עשרה, עליתי ארצה. זמן קצר נרתי בקיבוץ בחן, התגייסתי, ולאחר שירותי הצבאי עבדתי בבית חרושת 'לפיד' ביפו. בלפיד עבדתי בגיגור ופיתחתי זיגונים. לאחר מכן עברתי להוראה וכשבע שנים לימדתי בבית ספר ויצ"ו בנחלת יצחק. בשנת 1971 התחלתי לעבוד בבצלאל, שם לימדתי טכנולוגיה קרמית ארבעים שנה. בנוסף כתבתי את הפרק 'חרסית צבעונית' באנציקלופדיה העברית.

צילום: מיכל קורן

האם עסקת בקרמיקה מעשית פרט להוראה?

במקביל למשרתי בבצלאל ייסדתי מפעל קטן בפתח תקווה שבו יצרתי בעיקר אובייקטים דקורטיביים. התמחינו בטכניקה של הטבעת עלים על משטחי חומר שמהם ייצרנו צלחות, מגשים וכיו"ב. חלק מהייצור אפילו יוצאנו לאירופה. המפעל פעל כעשרים שנה עד שנקלע לקשיים ונאלצתי לסגור אותו. אחר כך שימשתי, נוסף על משרתי בבצלאל, כיועץ בבית מסחר לחומרי קרמיקה.

מה היית רוצה לשפר בעולם הקרמיקה בישראל?

ככלל לדעתי רמת הקרמיקה בארץ גבוהה מאוד מבחינה עיצובית וטכנולוגית. אפשר למצוא הרבה קרמיקאים שמשתמשים בטכנולוגיות מעניינות, בשיטות שונות - רדוקציה, אנאגמה - ויש הרבה ידע. החלום שלי שייוצרו התנאים שיאפשרו להרבה קרמיקאים צעירים להתפרנס מאומנותם. אחת הדרכים היא ליצור מרכז שיאפשר לכמה יוצרים בראשית דרכם לפעול די זמן בסביבת יצירה בתנאים כלכליים נוחים.

אילו עצות תיתן לקרמיקאי/ת המתחיל/ה?

ללמוד טכנולוגיה באופן מעמיק יותר. כך הם יוכלו ליצור זיגונים טובים יותר וגם להזיל עלויות. כדאי גם לעבוד במכונות דוגמת גיגר, בייחוד ליצירה בכמויות גדולות. אני גם ממליץ לרכוש תנור ניסיונות שיכול ליעל מאוד את פיתוח הזיגונים בסטודיו. כדאי גם להצטייד באקסטרודר, כלי שיכול לעזור מאוד לקרמיקאים בעבודתם היומיומית.

עוד טיפ לדרך?

הנה הזיגוג הבסיסי הראשון שהבאתי לבצלאל. אמין מאוד, קונוס 6 (1220 מעלוח):
50% פלדספר (1/3 ממנו נתרני, 2/3 אשלגני - יוצר התכה הדרגתית; 2/3 נתרני, 1/3 אשלגני - יוצר זיגוג 'משחק')

20% קוורץ

20% גיר

5% קאולין

5% אבץ (אם מוסיפים צובען, להחליף את האבץ בפריטה 3134) ■

מיכל קורן, ללא כותרת, 2018, אבנית, אבניים, גובה: 15-20 ס"מ, קוטר: 15 ס"מ, צילום: שי בן אפרים מתוך התערוכה 'צבעים' (Colours), יהודה קורן ומיכל קורן. אוצרת: עינב ברנס אליאסוב, מאי-יוני 2018, בית בנימיני, תל אביב